

CITESOVÉ EVERGREENY

Mazlením k týrání?

**SBORNÍK Z 9. ROČNÍKU SEMINÁŘE K PROBLEMATICE
CITES**

Bohuslavice, 6. a 7. června 2018

ORGANIZÁTOR SEMINÁŘE:

AOPK ČR, oddělení mezinárodní spolupráce

MÍSTO KONÁNÍ:

Penzion Hospodářský dvůr Bohuslavice, Bohuslavice 10, 588 56 Telč

DATUM KONÁNÍ:

6. a 7. června 2018

Seminář „CITESové evergreeny“ je každoročně organizován Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (vědecký orgán CITES) za účelem řešení dlouhodobě diskutovaných témat v oblasti Úmluvy o mezinárodním obchodu volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (CITES) v rámci širší odborné veřejnosti.

POŘADATELÉ:

Ing. Silvie Ucová

RNDr. Jindřiška Jelínková, Ph.D.

Mgr. Barbora Kaminiecká

Mgr. Jakub Makal

Ing. Patricie Čechová

a členové Odborné skupiny pro CITES při AOPK ČR

FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ:

Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

ÚVOD

Letošní seminář byl věnován aktuálnímu tématu – chovu kočkovitých šelem a jejich komerčnímu využívání v zařízeních, která nabízí možnost blízkého kontaktu s exotickými zvířaty. Zaměřili jsme se na malá, většinou nově vzniklá, chovatelská zařízení, která návštěvníkům nabízí za poplatek přímý kontakt s mláďaty lvů, tygrů, pum a dalších druhů kočkovitých šelem.

Zástupci Agentury ochrany přírody a krajiny prezentovali, kolik je u nás takových zařízení, jaké druhy jsou zde chovány a jakým způsobem jsou zvířata využívána k poskytování zážitků návštěvníkům. Dále uvedli, které aspekty takového komerčního chovu kočkovitých šelem jsou z jejich pohledu hodné pozornosti – jedná se zejména o welfare chovaných zvířat, provádění osvěty široké veřejnosti a dodržování legislativy CITES. Česká inspekce životního prostředí prezentovala výsledky svých kontrol chovu tygrů u soukromých chovatelů v ČR – počty chovaných exemplářů, obchod s nimi a časté nesrovnalosti v dokladech CITES. Dále zmínila nelegální obchod s tygry na území ČR. Se situací a zkušenostmi s kontaktními zoo nás seznámili také kolegové ze Slovenska.

Problematiku welfare, současnou legislativu k ochraně zvířat proti týrání a řešené kauzy představili veterináři ze Státní veterinární správy. Ve svém příspěvku také zmínili, jaké jsou legislativní požadavky pro chov kočkovitých šelem v dalších členských státech EU. Velice důležité a diskutabilní je v kontextu kontaktních zařízení téma osvěty a výchovy návštěvníků k ochraně přírody. K čemu vlastně jsou návštěvníci těchto „zoo“ vedeni a jak ovlivňuje takové setkání jejich náhled a vztah k živé přírodě? Zástupci Unie českých a slovenských zoologických zahrad (ZOO Liberec, ZOO Ostrava) prezentovali vlastní metody, jakými se snaží působit na veřejnost. Nabízení blízkého kontaktu se šelmami je v naprostém rozporu s jejich přístupem a snahou na poli osvěty a výchovy.

Nad naší fascinací velkými kočkami a „touhou“ po fyzickém kontaktu s nimi se zamyslel Prof. Stanislav Komárek (Katedra filosofie a dějin přírodních věd, PŘF UK). Vlastní postřehy a komentáře zazněly také od ředitele ZOO Praha Mgr. Miroslava Bobka, ředitele ZOO Hodonín Bc. a Mgr. Martina Kruga a koordinátora chovu velkých kočkovitých šelem v rámci Unie českých a slovenských zoologických zahrad Ing. Jana Vašáka.

V závěru semináře se účastníci shodli na tom, že vnímají situaci s komerčním využíváním kočkovitých šelem v kontaktních zařízeních jako vysoce alarmující, a to především z hlediska welfare chovaných zvířat, vytváření „nezdravého“ vztahu k přírodě, bezpečnosti návštěvníků a někdy také kvůli nedodržování legislativy CITES.

Účastníci semináře apelují na příslušné orgány státní správy, aby začaly neprodleně podnikat účinné kroky, které povedou k reálné regulaci těchto aktivit.

CITESové evergreeny

9. ročník semináře k problematice CITES - letos s podtitulem

Mazlením k týrání?

Pořádá:	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Vědecký orgán CITES kontakt: +420 724 177 677, silvie.ucova@nature.cz
Datum:	6.6. – 7.6. 2018
Místo konání:	Penzion Hospodářský dvůr, Bohuslavice u Telče
Začátek semináře:	6.6. ve 13:30 hod.
Konec semináře:	7.6. ve 13:00 hod.

6.6. – středa

PROGRAM

12:00 – 13:30	<i>registrace (v Ptačím domě), ubytování, oběd (v restauraci)</i>
13:30 – 14:00	Proč „Mazlením k týrání?“ , Silvie Ucová (AOPK ČR) <i>- úvodní slovo a trocha statistiky</i>
14:00 – 14:15	Tygr v chlívku a lvíče k pomazlení , Miroslav Bobek (ZOO Praha) <i>- k mezerám v legislativě na ochranu zvířat</i>
14:15 – 15:00	Zkušenosti z pohledu ošetřovatele v předcházejícím působišti ve srovnání pohledu ředitele Zoo Hodonín , Martin Krug (ZOO Hodonín)
15:00 – 15:30	Tygři u soukromých chovatelů , Dominika Formanová (ČIŽP)
15:30 – 16:00	<i>přestávka na občerstvení</i>
16:00 – 16:45	Kontaktne zoo na Slovensku , Roman Antoška (SIŽP), Zuzana Vránková (ŠOP SR)
16:45 – 17:00	Ukradená divočina , František Příbrský (ZOO Ostrava) <i>- prezentace nového projektu</i>
17:00 – 18:00	Zamyšlení nad vztahem člověka k velkým kočkám , Stanislav Komárek (PřF UK)
19:00	<i>večeře formou rautu (v Ptačím domě)</i>

CITESové evergreeny

7.6. – čtvrtek

PROGRAM

- 08:30 – 09:30 **Problematika chovu velkých šelem v ČR z pohledu dozoru SVS**, Irena Charvátová, Simona Ninčáková, Michal Kamarád (SVS)
- legislativa + příklady nevhodných chovů
- 09:30 – 10:00 **Mazlením k týrání?**, Jan Vašák (ZOO Jihlava)
- pohled očima koordinátora velkých koček UCSZOO
- 10:00 – 10:30 *přestávka na občerstvení*
- 10:30 – 11:00 **„Kontaktní zoo“ očima návštěvníka**, Patricie Čechová, Karolína Mikšlová (AOPK ČR)
- 11:00 – 11:45 **Proč se “kočky” nehladí?**, Zuzana Šafaříková, Petra Bolechová (ZOO Liberec)
- pohled lektora EVP
- 11:45 – 12:15 **Pomoc zoologických zahrad sdružených v UCSZOO při propagaci přirozených odchovů nejen kočkovitých šelem**, Šárka Nováková (ZOO Ostrava)
- 12:15 – 13:00 *diskuze, ukončení semináře*

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Proč „Mazlením k týrání?“

SILVIE UCOVÁ

oddělení mezinárodní spolupráce, AOPK ČR

Jako pracovníci v CITES - úmluvě, která reguluje obchod s ohroženými druhy živočichů a rostlin, bychom měli věnovat pozornost novým způsobům jejich využívání. V rámci semináře jsme se zaměřili na kočkovité šelmy využívané v různých typech soukromých chovatelských zařízení, kde je možné se se zvířaty „pomazlit“, vyfotit apod. Jak můžeme sledovat z reakcí na sociálních sítích, velké kočkovité šelmy – především lvi a tygři – jsou u návštěvníků jednoznačně nejoblíbenější. Zároveň však především u nich vnímáme programové využívání pro takový blízký kontakt jako něco, co už opravdu může být za hranou welfare a etiky chovu zvířat. Otázky, které se nabízí: 1) je etické a v souladu s naší legislativou záměrně pro tyto účely odebírat mláďata jejich matce několik dní po jejich narození? 2) je etické a v souladu s naší legislativou záměrně křížit hybridní zvířata za účelem vzniku barevné mutace – leucismu (bílí lvi a tygři s modrýma očima, kteří jsou u návštěvníků nejoblíbenější, resp. jsou prezentováni jako velká vzácnost), který sebou nese šilhání, různé deformace zvířete, či rovnou mrtvě narozené jedince? 3) u tygrů se můžeme zamyslet nad tím, zda cílená produkce mláďat pro tyto účely nemůže vést následně k využití zvířat v rámci nelegálního obchodu s tradiční asijskou medicínou (TAM), protože cca roční zvíře již nemusí být pro možnost blízkého kontaktu s návštěvníkem plně využitelné, a pak vyvstane problém „kam s ním?“. Současná situace v ČR je taková, že chov velkých kočkovitých šelem není de facto omezen, možnosti vymáhání adekvátních podmínek k chovu ze Strany veterinární správy jsou velmi slabé, chybí státního zařízení pro zabavené exempláře a zároveň narůstají počty jedinců lvů (aktuální počet 236) a tygrů (173). Proto vnímáme jako nezbytné začít účinně regulovat chov velkých kočkovitých šelem u soukromých subjektů.

„Kontaktní zoo“ očima návštěvníka

PATRICIE ČECHOVÁ

oddělení mezinárodní spolupráce, AOPK ČR

V rámci mapování soukromých zařízení, která nabízejí v České republice možnost bližšího kontaktu s kočkovitými šelmami (především s jedinci druhů tygr, lev, levhart, puma) byla vybrána a navštívena zařízení, která aktuálně inzerovala tyto zážitky – pohazení, společná fotografie, krmení z ruky či procházka se zvířetem mimo jeho ubikaci. Jednalo se o těchto pět subjektů: Faunapark Horní Lipová, Zoopark Berousek Doksy, Zoopark Karlštejn, Zoodomek Karlštejn a Kontaktní Zoopark Zvole. Co jsme během našich návštěv spolu s běžnými návštěvníky skutečně viděli a zažili? Například krmení 8měsíčního tygra v otevřeném prostoru běžným návštěvníkem v jeho těsné blízkosti. Dále také variantu krmení tygra

přímo „z úst do tlamy“ syrovým drůbežím masem. Objímání a drbání tygra při jeho krmení. Předvádění návštěvníkům, jak si tygr uvázaný na vodítku hraje se dvěma australskými ovčáky. 7měsíční ospalou lvici ležící na zemi mezi terárii, kterou bylo možné si hladit a fotografovat se s ní i během nepřítomnosti majitele. Zařízení, kde bylo možné se za úplatu vyfotit s cca 2měsíčním mládětem lva, či 3měsíčním mládětem tygra. Vybízení chovatele k hlazení dvouletého lva prostrčením ruky skrz pletivo za přítomnosti levharta číhajícího ve stejném výběhu opodál. Hrátky se třemi 7měsíčními pumami v domě, kde pumy běhaly kolem nás a občas se někomu z návštěvníků ve hře zasekly drápy do ruky nebo si chtěly hrát s našimi dlouhými vlasy. Přednášku o jedovatých hadech spolu s ukázkou manipulace s kobrou monoklovou a ploskolebcem, kteří byli vyndáni z plastových boxů a puštěni volně na zem v přibližné vzdálenosti 2 metry od nohou návštěvníků. Možnost pohladit si tyto jedovaté hady, když byli průvodcem chycení a fixování. Ve všech navštívených zařízeních jsme byli informováni o tom, že plánují mít nějaké další mládě kočkovité šelmy, na které se můžeme přijít opět podívat a pohladit si ho. Jednotlivé chovatelské subjekty se od sebe diametrálně lišily: velikostí a vybavením prostorů, kde byla zvířata držena, poučením o zásadách bezpečného chování při kontaktu se šelmami, přístupem ke svým zvířecím svěřencům i návštěvníkům, či způsobem a kvalitou, v jaké byly návštěvníkům podávány informace o jednotlivých druzích. Jejich společným znakem bylo prezentování lásky ke zvířatům, vyjadřované těsným fyzickým kontaktem mezi zvířaty a lidmi. Standardní reakcí návštěvníků ve všech navštívených zařízeních bylo unešení nad tím, jak jsou tyto nebezpečné kočkovité šelmy ochočené a jak s nimi lze ve skutečnosti harmonicky vycházet. Ve většině navštívených zařízení jsme se setkali s tím, že po zaplacení vstupného, případně nějakého doprovodného zážitkového programu, nebyl vystaven žádný daňový doklad. Ani jeden z námi navštívených „kontaktních zooparků“ nemá od Ministerstva životního prostředí podle zákona č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách udělenou licenci k provozování zoologické zahrady, a tedy není oprávněný k výběru vstupného.

Tygři v chovech v ČR

DOMINIKA FORMANOVÁ

oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a CITES, ČIŽP

V ČR je aktuálně chováno cca 150 tygrů, z toho však jen 30–40 v zoologických zahradách. Další cca 120 tygrů je drženo v soukromých chovech, přičemž největší chovatel vlastní kolem 40 tygrů. Úroveň chovu tygrů v jednotlivých zařízeních se velmi liší. Cílem soukromých chovů jsou většinou komerční aktivity: obchod se zvířaty, prezentace v cirkusech a zookoutcích, produkce mláďat. Mláďata šelem jsou v některých zařízeních využívána jako atrakce a za úplatu nabízena návštěvníkům k mazlení. Mláďata k tomuto účelu jsou samicím odebírána, krmena uměle a zvykána na kontakt s člověkem. Návštěvníkům jsou pak prezentována jako osiřelá. Jen malá část zvířat v soukromých chovech

zůstává dlouhodobě na jednom místě. Mezi chovateli existuje v rámci ČR i celé EU čilý pohyb zvířat, a to desítek tygrů ročně. Některá zvířata se stěhují i několikrát do roka. Alarmující je údaj, že zatímco tygři v zoologických zahradách se dožívají kolem 20 let, u soukromých chovatelů většina tygrů uhynie před dosažením 8. roku věku. Zarážející je množství nesrovnalostí týkajících se historie jednotlivých zvířat, které v rámci kontrol ČIŽP u jednotlivých chovatelů objevila. Vystává tak podezření, že u chovatelů dochází k záměnám zvířat i dokladů. Od roku 2013 dochází v ČR k opakovaným záchytům nelegálně obchodovaných, držných, případně vyvážených částí tygřích těl a je vysoce pravděpodobné, že na území ČR dochází k rozsáhlé trestné činnosti v souvislosti s chovem a obchodem s tygry a tygřími produkty.

Problematika chovů velkých šelem v České republice z pohledu dozoru Státní veterinární správy

IRENA CHARVÁTOVÁ, SIMONA NINČÁKOVÁ, MICHAL KAMARÁD

Státní veterinární správa ČR

Příspěvek popisuje problematiku chovu kočkovitých šelem z pohledu veterinárního dozoru. Počet chovů kočkovitých šelem v rámci druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči (ZVZP) má v ČR vzrůstající tendenci. V roce 2007 bylo v ČR 15 povolených chovů, v roce 2016 to bylo už 84 chovů. Nejčastěji chovanou malou kočkovitou šelmou je puma a velkou kočkovitou šelmou lev. Příspěvek se zabývá legislativními podmínkami chovu a držení kočkovitých šelem v ČR z hlediska ochrany zvířat a péče o jejich pohodu (welfare), jsou také uvedeny legislativní požadavky pro chov kočkovitých šelem v dalších členských státech a ve vybraných zemích mimo EU. Z dozorové činnosti Státní veterinární správy vyplývá, že mezi nejčastěji zjišťované závady v režimu ZVZP patří chov kočkovité šelmy bez povolení, neoznámení změn (např. navýšení počtu zvířat) a nevhodné podmínky chovu (nevhodné prostory a vybavení, nedostatečný výběh). Blíže jsou prezentovány tři případy porušení legislativy v zájmových chovech lvů. Cílem příspěvku je poukázat na současné trendy chovu kočkovitých šelem v ČR, šedé zóny legislativy, možnosti veterinárního dozoru a nastítnit možná řešení do budoucna s odkazem na nezastupitelnou roli osvěty v této oblasti.

Proč se „kočky“ nehladí?

ZUZANA ŠAFAŘÍKOVÁ

Městské středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec

Můj příspěvek nemá být odsouzením „nevhodného“ zacházení se zvířaty, to nechávám povolanejšším. Zajímá mě, kde pramení lidská touha přiřazovat velkým

šelmám vlastnosti domácích mazlíčků a proč je tak atraktivní hladit lva či tygra. Vlastně si kladu otázky stále. Je to spojení adrenalinu a pečující něhy? Je to uskutečněná fantazie, která uspokojuje potřeby pánů tvorstva? Je odsouzeníhodné, že si to přejí děti? Je vůbec reálné změnit postoj a chování ke zvířatům u dospělých? Jak je možné, že nás někdo může nařknout z týrání, když zvíře chceme pohladit, pomazlit, projevit mu své emoce? Kde začíná přístup, který je na hraně? Když dáme kořata do košíku a pokřtíme je za přítomnost celebrit a hojně účasti návštěvníků, nikdo se s nimi nemazlí a fotí je pouze novináři. Jak vysvětlíme veřejnosti, že malý úžasný, s plnou parádou pokřtěný samec musí být utracen, protože pro něj není místo? Těch otázek je hodně. Klást otázky a hledat řešení patří k mé práci. Kupodivu nejnázve přijímají „nepopulární“ názory mladí lidé, možná to souvisí s jejich revoltou, že chtějí být jiní, než generace jejich rodičů.

Etika chovu zvířat

PETRA BOLECHOVÁ

ZOO Liberec

Dnešní zoologické zahrady díky vysokým chovatelským standardům i znalostem o chovu zvířat se paradoxně potýkají např. s určitým „nadbytkem“ jedinců, převedším samčího pohlaví. Zlepšení welfare zvířat samozřejmě prodlužuje průměrnou životnost jednotlivých zvířat a přitom počet zoo zůstává téměř neměnný vč. jejich kapacitních možností. Existuje několik způsobů a možností managementu zvířat v zoo, vše je však doposud výsledkem interní politiky každé zoologické zahrady. Způsob, jakým zoologické zahrady řídí chov a prezentují výsledky své práce je významným faktorem, který ovlivní budoucnost těchto zvířat.

Na druhé straně je zde faktor návštěvníků zoo a vzdělávání budoucí generace, která zažívá v naší zemi svým způsobem „blahobyť“, projevující se i na jejím chování. To v kombinaci s mediálním boomem internetových masmédií otevírá zcela novou možnost, jak nejenom se zviditelnit a předat informace, ale je bohužel i začarovanou sítí, kdy je těžké rozeznat co je pravda a co fikce. Osvěta a vzdělávání jsou prioritní součástí práce zoologických zahrad, tak aby byla lépe pochopena současná situace nejen v zoo, ale i stav zvířat *in-situ*, který může ovlivnit každý z nás, i zcela nevědomě negativním způsobem, třeba při jakékoliv cestě do zahraničí.

Jak správně prezentovat velké kočky v lidské péči

DOROTA GREMLICOVÁ

ZOO Brno

Zoologické zahrady, jejichž cílem je podílet se na ochraně druhů a jejich životního prostředí, se v rámci spolupráce sdružují na lokální i mezinárodní úrovni do asociací, které jsou svým zaměřením, cíli a aktivitami velmi pestré. Většina takových asociací má vnitřní pravidla, etický kodex, ať už psaný nebo jen všeobecně akceptovaný, která odlišují to, jak zacházíme se zvířaty my tady v asociaci, a jak „ti venku“. Americká asociace zoo a akvárií (AZA) a Evropská asociace zoo a akvárií (EAZA) se ve svých vnitřních dokumentech přímo zabývají tím, jakým způsobem je vhodné prezentovat zvířata návštěvníkům, a v obou asociacích existují specifická doporučení týkající se kočkovitých šelem a jejich využívání při demonstracích nebo v pozici zvířecích ambasadorů. AZA i EAZA považují tyto dokumenty za závazné pro svoje členy a narušení schválených postupů může vést až k vyloučení instituce, která se prohřešila. Pohled na to, co je přijatelné, se ale v odlišném kulturním prostředí s odlišnou chovatelskou tradicí často významně liší a pokusy o celosvětovou nebo meziregionální spolupráci významnou pro zachování životaschopných *ex situ* populací ohrožených druhů tak někdy naráží na konflikt mezi chovatelskými cíli a cíli vzdělávacími a na nesoulad v etických normách jednotlivých regionů.

Příspěvek Unie českých a slovenských zoologických zahrad k propagaci přirozených (od)chovů nejen kočkovitých šelem

ŠÁRKA NOVÁKOVÁ

ZOO Ostrava

Zoologické zahrady v České republice a na Slovensku, které jsou sdružené v Unii českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZOO), vyvíjejí v oblasti vzdělávání a osvěty širokou škálu aktivit. Tyto aktivity mají v prostředí zoo své opodstatnění, jelikož tyto instituce na celém světě ročně navštíví na 700 milionů lidí, což je obrovská základna pro osvětu. V rámci UCSZOO je to více než 7 milionů ročně. Cílem vzdělávacích aktivit v zoo je

- budovat pozitivní a správný vztah k přírodě a všem živým bytostem,
- zapojovat lidi do aktivní ochrany přírody, životního prostředí,
- podporovat environmentálně šetrné chování / ovlivňovat spotřebitelské chování.

V rámci UCSZOO dlouhodobě funguje komise pro vzdělávání, jejímž cílem je vzájemná spolupráce vzdělávacích pracovníků zoo (zoopedagogů), sdílení a výměna zkušeností, inspirace a motivace a rovněž šíření myšlenek poslání moderních/novodobých zoo. V neposlední řadě usilujeme o podporu a umocnění propagace členských zoo – pořádáním společných akcí, vydáváním společných

tiskových zpráv, ale také spoluprací s dalšími ochranářskými organizacemi a institucemi.

Kontaktné ZOO na Slovensku

ZUZANA VRÁNKOVÁ¹, LUCIA POLJOVKOVÁ¹, ROMAN ANTOŠKA²

ŠOP SR (1), SIŽP (2)

V príspevku bol predstavený prehľad v súčasnosti platnej slovenskej legislatívy v súvislosti s chovom a držbou veľkých mačkovitých šeliem. Bližšie bola predstavená vyhláška č. 143/2012 Z.z. o chove nebezpečných živočíchov, najmä druhy, ktoré sa za nebezpečné považujú, osobitné veterinárne požiadavky na ich chov a spôsob povoľovania týchto chovov a nakoniec ďalšie povinnosti, ktoré z tohto právneho predpisu vyplývajú pre chovateľov. Stručne bol ďalej prezentovaný prehľad slovenskej CITES legislatívy spolu z ukázkami jednotlivých dokladov. Podstatná časť príspevku prezentovala súčasné „kontaktné ZOO“ na Slovensku, spôsob ich prezentácie na verejnosti, ponuku služieb, prípadne zistené nedostatky pri kontrolnej činnosti SIŽP v týchto zariadeniach. Záverečná časť príspevku poskytla štatistický prehľad o počte, druhoch a typoch držiteľov veľkých mačkovitých šeliem u chovateľov na Slovensku na základe dát Vedeckého orgánu CITES SR.

Změny legislativy jsou v souvislosti s chovem velkých kočkovitých šelem již zcela nezbytné

MIROSLAV BOBEK

ZOO Praha

V České republice je možné si bez větších omezení pořídit velkou kočkovitou šelmu a chovat ji v téměř libovolných podmínkách. Dochází k řadě excesů, které za současné legislativní úpravy nejsou řešitelné, a je podezření na rozsáhlý nelegální obchod. Považuji proto za nutné provést změny legislativy v následujících směrech:

1. Měly by být určeny a vymáhány základní kvalifikační předpoklady pro chov divokých zvířat, zejména velkých kočkovitých šelem.
2. Je nutné jasně definovat podmínky pro chov vybraných druhů zvířat, opět zejména velkých kočkovitých šelem, a to nejen s ohledem na prostor, ale také na welfare.
3. Nelze se již obejít bez zařízení, kam budou zabavená zvířata umístována a kde o ně bude dobře postaráno (podotýkám, že zoologické zahrady v tomto ohledu z kapacitních i dalších důvodů nemohou být nápomocny; bez specializovaného zařízení to nepůjde).
4. Zcela nezbytné je zavedení důsledné evidence všech velkých kočkovitých šelem napojené na DNA databázi.

Jsem přesvědčen, že tyto změny by situaci zásadně zlepšily a že novelizace Zákona na ochranu zvířat proti týrání by mohla být skvělou příležitostí, jak s nimi začít.

Mazlením k týrání z pohledu ošetřovatele a ředitele zoo

MARTIN KRUG

ZOO Hodonín

Ošetřovatel v zoologické zahradě nastupuje do zaměstnání s obrovským očekáváním a zápalem pro věc. V tu chvíli ještě netuší, že výsledek jeho snažení a práce, kterou si vysnil, tedy mládě jemu svěřeného druhu do péče nemusí být pokaždé očekávané s radostí. Jeho chování na sociálních sítích anebo obecně ve sdělovacích prostředcích proto může mnohdy vyvolávat silné emoce na základě pýchy a potřeby se pochlubit s mládětem tygra, lvíčete či jiného mazlíčka a očekávat tak sklizeň laické veřejnosti. V této chvíli netuší, že spouští lavinu nechtěného chtíce sehnat si domů takového mazlíčka a doslova ho umazlit. Na druhé straně stojí ředitel organizace, kterému musí být jasno, co je náplní a posláním dnešní moderní zoologické zahrady a chovného programu pro jednotlivé druhy zvířat. Souvislosti s úspěšným a zdravým chovným programem jsou základní definicí smyslu chovatelství a proto v převážné míře není přípustné, aby ředitel, nebo jeho odpovědný zástupce toleroval či přímo podporoval odebrání mláďat pro komerční účely. To samé platí i o dospělých jedincích v lidské péči. Zoologické zahrady nesou přímo odpovědnost za potírání takového počínání v privátním sektoru a je jejich povinností konat osvětu proti zneužívání zvířat ke komerčním účelům.

Mazlením k týrání? Pohled koordinátora pro velké kočky UCSZOO

JAN VAŠÁK

ZOO Jihlava

Chov exotických zvířat spadá hluboko do historie lidstva. Chovem, respektive držením nedomestikovaných zvířat včetně velkých šelem spadá už do starověku. V této době se s největší pravděpodobností nejednalo o cílený chov, ale o držení odchycených zvířat k účelům rituálním, případně pro použití při zápasech. V průběhu historického vývoje pak zvířata sloužila k dalším účelům, jako například k demonstraci moci, případně i ukojení sběratelských vášní panovníků, případně mocných šlechticů. Dlouhodobě však přetrvávala dotace zvířat do podobných zařízení z odchytů v přírodě. Nebyla zkrátka potřeba zvířata chovat a odchovávat, lidská populace byla relativně malá a zvířat bylo dostatek. Až novodobá historie přinesla potřebu chovu víceméně soběstačných populací zvířat v rámci zoologických zahrad. V mnoha případech už není udržitelné

doplňovat neustále populace z odchytů, vzhledem ke ztenčujícím se stavům zvířat v přírodě by to nebylo ani etické.

O vlastním chovu můžeme až na výjimky mluvit v novodobé historii od 18. – 19. století, intenzivněji však až od zhruba poloviny 20. století. V současnosti fungují v rámci chovů zoologických zahrad tzv. záchranné programy, které jsou centrálně řízené, a jejich cílem je udržení dlouhodobě fungujících zdravých populací zvířat.

Mimo tyto koordinované chovy existují další zařízení zabývající se (v rámci dané problematiky) chovem velkých šelem. Nezanedbatelným fenoménem jsou cirkusy, které si produkují zvířata z vlastního odchovu pro účely drezúry. Mláďata jsou většinou odchovávána uměle, pro další práci to ovšem vyžaduje skutečně vysokou úroveň praktických znalostí etologie. Uměle odchované velké šelmy nemají přirozený respekt k člověku a v rámci zoologických zahrad způsobují mnohem více úrazů než přirozeně odchovaná zvířata. U řady laiků vyvolá pocit uměle odchované velké šelmy pocit souznění, což je samozřejmě iluze. Taková zvířata pak mohou být svým majitelům a jejich okolí v době dospívání případně dospělosti velice nebezpečná.

V rámci manipulace s mláďaty velkých šelem můžeme rozlišovat několik úrovní.

- 1) Přirozený odchov mláďat matkou, přičemž s mláďaty manipulujeme v rámci provozní rutiny (odčervení, čipování, vakcinace). V tomto případě může být taková manipulace prospěšná, protože mláďe je matkou zcela přirozeně socializované matkou, ale nebojí se lidí. Tím je myšlen fakt absence strachu při pozdější manipulaci. Zvíře zkrátka při běžné provozní manipulaci nepanikaří, neděsí se nových prostor, je s ním bezproblémová manipulace při rutinní práci. U mnoha mláďat se to samozřejmě zvrtno v hromadné focení zaměstnanců zoologických zahrad, jejich rodinných příslušníků apod. Přestože to z pohledu profesionála není správný postup, asi ho nelze označit za vyloženě negativní. Je nicméně pravda, že umístování takových fotografií zejména na sociální sítě pak u dalších lidí může evokovat pocit, že zvířata jsou plyšovými hračkami.
- 2) Umělý odchov pro účely výcviku. Je běžně praktikován v cirkusech a je pravda, že pokud pak má chovatel s takovými zvířaty v dospělosti bezpečně pracovat, musí mít výborné znalosti praktické etologie. Uměle odchované velké šelmy jsou v budoucnu zdrojem potenciálního obrovského rizika.
- 3) Umělý odchov pro komerční využití je minimálně velmi diskutabilní. Záměrné odebírání mláďat pro jejich další komerční využití evokuje hned několik problémů. Pokud se jedná o diskutovaný fenomén „Petting Zoos“, pak je zde problém produkce zvířete, které není přirozeně socializované a může žít i 20 let, přičemž jeho využitelnost pro mazlíčí efekt je záležitost značně krátkodobá. Podíváme-li se na problém z etické stránky, pak nabídkou přímého kontaktu laické veřejnosti dochází k degradaci zvířete na hračku. Pokud někdo provozuje podobnou aktivitu, je to z tohoto pohledu minimálně nesplnění podmínky pro udělení licence zoologické zahrady. Zvíře je prezentováno zcela nepřirozeně, přičemž je laické veřejnosti prezentováno jako živá roztomilá hračka. To může

následně evokovat zcela mylnou představu o domácím chovu ve zcela nefyziologických podmínkách.

Závěrem bych uvedl několik bodů vyplývajících z výše zmíněného.

- Účelové odebrání mláďat velkých šelem pro další komerční využití je v rozporu s etikou chovu těchto zvířat. Kromě potenciálních problémů s držení těchto zvířat v jejich dospělosti vede ke zcela mylnému chápání jejich přirozenosti ze strany laické veřejnosti. Instituce, která tyto aktivity vyvíjí, tak popírá výchovně vzdělávací funkci zoologické zahrady a neměla by mít tudíž možnost získat licenci zoologické zahrady.
- Nelze paušálně odsoudit chov velkých šelem v soukromých zařízeních, pokud tyto respektují základní etologické požadavky zvířat. Samozřejmostí je také respektování bezpečnosti okolí, tzn. zabezpečené chovatelského zařízení a zamezení účelovému volnému pohybu zvířat včetně pohybu „pod kontrolou chovatele“. Zjednodušeně řečeno, není možné, aby chovatel venčil lva na vodítku, případně ho převážel bez řádného zabezpečení (třeba na volno v autě). Takové chování lze z mého pohledu kvalifikovat jako obecné ohrožení.
- Aby věci nebyly jednoduché, žádná pravda není černá nebo bílá. Příkladem mohou být 2 jména. Giles Clark odebrá mláďata velkých koček, které následně mediálně prezentuje a jejich prostřednictvím získává peníze pro ochranu těchto zvířat ve volné přírodě. Jakkoli lze tento princip hodnotit jako neetický, jeho prostřednictvím je následně soustředěno značné množství finančních prostředků, které jsou účelově využity. Joe Maynard je soukromý chovatel kočkovitých šelem z Kalifornie, USA. Během svého života shromáždil úctyhodnou kolekci vzácných koček, přičemž spolupracuje na záchranných chovech. Z tohoto pohledu se jedná o ukázkového soukromého chovatele. Jeho prvotní zájem, který tento unikátní projekt nastartoval, však byl o velké kočky jako „pet“. Šel tedy přesně tou cestou, kterou z výše zmíněného pohledu považujeme za neetickou.

Zamyšlení nad vztahem člověka k velkým kočkám

STANISLAV KOMÁREK

Katedra filosofie a dějin přírodních věd, PŘF UK

Velcí predátoři – a kočkovité šelmy k nim nepochybně patří – člověka od nepaměti fascinovali. Ač se jedná o tvory lidem z části objektivně velmi nebezpečné, jsou zde hrůza a odpor přímo propojeny s obdivem, ba nadšením a lehkým mrazením, vidíme-li je v akci – například paraziti oproti tomu vyvolávají jenom hnus a odpor. Pomysleme jen, jak výraznou úlohu hraje v mytologii, metaforice i výtvarném umění západnější Eurasie lev, ve východní Asii tygr, ve Střední a Jižní Americe jaguár (pomysleme na aztécký válečný řád Jaguárů). Čínská úsloví o tygrech by naplnila knihu, i země tak odlehlé od přirozeného výskytu lva jako Čechy, Štýrsko, Velká Británie či naopak Srí Lanka a Singapur jej mají ve znaku, jeskynní lvi s krátkou hřívou se vyskytují už na nástěnných malbách lidí kromaňonské éry.

K atributům vládců také patřilo šelmy přemáhat a lovit, či být alespoň vlastníkem těchto tvorů přemožených a zotročených: ještě víc než vězňové v klecích, jamách a příkopech fascinovali ti, kdo se při lovu na příkaz velitele vzdalovali a po provedení krvavého díla zase vraceli – indická knížata běžně lovila s gepardy, Kublaj chán dokonce i s tygry.

Co je vlastně oním strhujícím momentem při sledování těchto bytostí? Nesporně jsou to schopnosti, které člověk nemá – rychlost a preciznost útoku, postřeh, zrak a fyzická síla daleko nad úroveň těch našich, přirozená výbava smrtícím instrumentáři zubů a drápů, hrdý, nespoutaný a mocný dojem, který v nás vyvolávají. Jak říká v Čapkově povídce princ Karadagh o pisateli dopisu, jenž cítí pod prsty: „Je tu veliká síla...síla, která číhá...tygr také není zločinec, tygr je veliký pán“.

Z lidí jde hrůza na zcela jiném základě – jsou schopni je všechny nejen přemoci, ale chovat v zajetí tak těsném a vhodně zařízeném, že se s těmito někdejšími přízraky lze za úplatu i pomazlit, byť se jedná většinou o malá mláďata. Není to navíc už dávno privilegium feudálů – i děti pana Vaňouse z Dolní Lhoty si dnes mohou za patřičný obolus s podobnými „koťaty“ pohrát. Také ale poprvé v lidské historii v naší mysli vzniká otázka, zda „mazlení“ není vlastně larvovaný způsob týrání, podobně, jako má v rukou člověka každá myšlenka a tendence přecházet ve svůj opak a jako ve východním zpodobnění souvislosti jinou a jangu spatřujeme v každé z těchto sil už zárodek té protichůdné.

Ukradená divočina – prezentace nového projektu

FRANTIŠEK PŘÍBRSKÝ

ZOO Ostrava

Ilegální obchod se zvířaty a jejich částmi je jednou z nejzávažnějších příčin ohrožení divokých zvířat. Problém a zodpovědnost Asie, Afriky či Ameriky? Ano, samozřejmě, ale stejně tak jsou na vině státy Evropy, a dokonce i mnoho občanů České republiky. Nevěříte? Nyní se můžete dozvědět více díky nové, unikátní kampani Ukradená divočina. Jedná se o první komplexní kampaň v České republice poodkrývající přehlížená fakta o ilegálním obchodu se zvířaty. Ukradená divočina vznikla na základě zkušeností vedoucí Oddělení mezinárodní ochrany biodiverzity a CITES České inspekce životního prostředí Pavly Říhové, ve spolupráci s ředitelem Zoo Ostrava Petrem Čolasem, terénním zoologem Zoo Ostrava a vedoucím záchranného programu Kukang Františkem Příbrským, terénní zooložkou Zoo Olomouc a fotografkou Lucií Čižmářovou a dalšími členy týmu. www.ukradenadivocina.org

Seznam účastníků semináře

jméno	organizace	kontakt
Silvie Ucová	AOPK ČR	silvie.ucova@nature.cz
Barbora Kaminiecká	AOPK ČR	barbora.kaminiecka@nature.cz
Jindřiška Jelínková	AOPK ČR	jindriska.jelinkova@nature.cz
Jakub Makal	AOPK ČR	jakub.makal@nature.cz
Patricie Čechová	AOPK ČR	patricie.cechova@nature.cz
Karolína Mikslová	AOPK ČR - stážistka	karolina.mikslova@gmail.com
Jiří Šafář	AOPK ČR	jiri.safar@nature.cz
Roman Zajíček	AOPK ČR	roman.zajicek@nature.cz
Ondřej Klouček	MŽP	ondrej.kloucek@mzp.cz
Lucie Hnízdilová	MŽP	lucie.hnizdilova@mzp.cz
Jiří Mach	MŽP	Jiri.Mach@mzp.cz
Zuzana Karásková	MŽP	Zuzana.Karaskova@mzp.cz
Zdeněk Novák	ČIŽP	zdenek.novak@cizp.cz
Anna Kubátová	ČIŽP	anna.kubatova@cizp.cz
Dominika Formanová	ČIŽP	dominika.formanova@cizp.cz
Jana Hrdá	KÚ Plzeňské kraje	Jana.Hrda@plzensky-kraj.cz
Dorota Gremlicová	ZOO Brno	gremlicova@zoobrno.cz
Gabriela Linhartová	ZOO Dvůr Králové	gabriela.linhart@zoodk.cz
Ivana Grúňová Váhalová	ZOO Dvůr Králové	tel. 739 337 268
Markéta Grúňová	ZOO Dvůr Králové	marketa.grunova@zoodk.cz
Jiří Hrubý	ZOO Dvůr Králové	jiri.hruby@zoodk.cz
Luděk Čulík	ZOO Dvůr Králové	ludek.culik@zoodk.cz
Martin Krug	ZOO Hodonín	director@zoo-hodonin.cz
Zdenka Vavrysová	ZOO Hodonín	vavrysova@zoo-hodonin.cz
Václav Brožka	ZOO Chomutov	ekolog@zoopark.cz
Jan Vašák	ZOO Jihlava	vasak@zoojihlava.cz
David Nejedlo	ZOO Liberec	nejedlo@zooliberec.cz
René Andy Brzobohatý	ZOO Liberec	brzobohaty@zooliberec.cz
Zuzana Šafaříková	ZOO Liberec	safarikova@zooliberec.cz
Petra Bolechová	ZOO Liberec	bolechova@zooliberec.cz
Tomáš Ouhel	ZOO Liberec	ouheltomas@gmail.com

Jitka Vokurková	ZOO Olomouc	vokurkova@zoo-olomouc.cz
Josef Drtil	ZOO Olomouc	josef.drtil@volny.cz
Lucie Čižmářová	ZOO Olomouc	l.cizmarova.l@gmail.com
Jiří Novák	ZOO Ostrava	novak@zoo-ostrava.cz
Šárka Nováková	ZOO Ostrava	novakova@zoo-ostrava.cz
František Příbrský	ZOO Ostrava	pribrsky.f@gmail.com
Jana Michálková	ZOO Ostrava	michalkova@zoo-ostrava.cz
Lenka Václavová	ZOO Plzeň	Vaclavova@plzen.eu
Tomáš Jirásek	ZOO Plzeň	jirasek@plzen.eu
Miroslav Bobek	ZOO Praha	bobek@zoopraha.cz
Lenka Pastorčáková	ZOO Praha	pastorcakova@zoopraha.cz
Irena Charvátová	Ústřední vet. správa SVS	i.charvatova@svscr.cz
Simona Ninčáková	Ústřední vet. správa SVS	s.nincakova@svscr.cz
Martin Jánošík	MěVS v Praze SVS	m.janosik.kvsa@svscr.cz
Hana Brázdová	KVS SVS pro Ol. kraj	h.brazdova.kvsm@svscr.cz
Pavel Brávek	KVS SVS pro kraj Vysočina	p.bravek.kvsj@svscr.cz
Michal Kamarád	KVS SVS pro Zlínský kraj	m.kamarad.kvsz@svscr.cz
Jiří Kruml	ÚKOZ MZE	Jiri.Kruml@mze.cz
Zuzana Vránková	ŠOP SR	zuzana.vrankova@sopsr.sk
Lucia Poljovková	ŠOP SR	lucia.poljovkova@sopsr.sk
Roman Antoška	SIŽP SR	roman.antoska@sizp.sk
Martina Blatnická	MŽP SR	Martina.Blatnicka@enviro.gov.sk
Renata Masopustová	ČZU	masopustova@af.czu.cz
Stanislav Komárek	PřF UK	stanislav.komarek@email.cz

Příloha 1: Stanovisko Asociace veterinárních lékařů České republiky k zájmovému chovu velkých kočkovitých šelem

- na toto stanovisko bylo odkázáno v rámci prezentace SVS, je dostupné na http://www.avlcr.ic.cz/zpravy/Zpravy_2015/Stanovisko_selmy.pdf

Jsme si vědomi, že některé druhy exotických zvířat jako např. velké kočkovité šelmy nejsou z důvodu jejich nebezpečnosti pro okolí i možnosti jejich strádání při nevhodných podmínkách chovu vhodné pro zájmový chov. Naší prioritou je aby tato zvířata byla držena pouze v zařízeních typu zoologických zahrad a zoo parků, které mají s jejich chovem zkušenosti. Bohužel současná právní úprava při splnění minimálních požadavků neumožňuje orgánům státní veterinární správy zájmovému chovu velkých kočkovitých šelem zabránit ani ho nějak výrazně omezit.

Na evropské úrovni se stále ještě jedná o neharmonizovanou oblast a situace ohledně možnosti držet velké kočky v zájmovém chovu je v různých státech různá. Některé země jako např. Kypr nebo Rumunsko problematiku jejich registrace stále ještě nemají vůbec upravenou. V Nizozemsku a Belgii mají seznam druhů, které je povoleno držet v zájmovém chovu (pozitivní list), a velké kočky na něm nejsou. V jiných zemích jako např. v pobaltských státech jsou velké kočky na seznamu druhů, které držet nelze (negativní list). V České republice (ČR) podobně jako např. v Rakousku lze v zájmovém chovu zatím držet všechny druhy exotických zvířat, ale za státem stanovených podmínek. V ČR je § 13 odst. 5 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOZT“) umožněno, aby právnické i fyzické osoby chovaly zájmovým způsobem i velké kočkovité šelmy např. lva, tygra nebo pumu. Chov těchto šelem je možný za splnění podmínek vyhlášky č. 411/2008 Sb. o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči (dále jen vyhláška).

Velké kočkovité šelmy si lze poměrně snadno pořídit (např. přebytky ze zoologických zahrad, rušení cirkusů nebo černý trh) a chovatelů, kteří si je skutečně pořizují, postupně přibývá. Tomuto nežádoucímu stavu napomáhá i současná právní úprava, která umožňuje vlastnit tato zvířata i osobám bez odborné způsobilosti a zkušeností s jejich chovem. Chov je povolen v podstatě každému, jedná-li se o osobu starší 18 let, trestně bezúhonnou, která si podá žádost a uhradí správní poplatek. AVL je názoru, že tyto podmínky nedávají dostatečnou záruku bezpečného odchovu a je jen otázkou času, kdy dojde k vážnému poranění nebo usmrcení člověka ať už z důvodu nevhodné manipulace s těmito zvířaty při ošetřování, zajištění prevence a léčby nebo po jejich úniku z chovu.

Ke zlepšení stávající situace AVL navrhuje provedení novelizace vyhlášky a je připravena se na přípravě novely aktivně podílet. Doporučujeme, aby byly požadavky na chov ve vyhlášce minimálně rozšířeny o odbornou způsobilost osob a podmínky chovu velkých kočkovitých šelem, které dosud mají pouze formu nezávazného doporučení, které zpracovala Ústřední komise pro ochranu zvířat (ÚKOZ, poslední novelizace 2006). V dlouhodobějším výhledu AVL doporučuje, aby po dohodě s odborníky na chov exotických druhů zvířat, zainteresovanými státními orgány a s využitím zkušeností z ostatních evropských zemí byla zpracována kategorizace všech nebezpečných druhů exotických zvířat (kromě velkých šelem i např. velkých kopytníků, jedovatých plazů, krokodýlů) s ohledem na možnosti jejich zájmového chovu. Výsledkem by měl být seznam druhů, které v zájmovém chovu z důvodu jejich prokazatelné nebezpečnosti chovat nelze a druhů, které chovat lze, ale za přesně stanovených a kontrolovatelných zákonných podmínek.

- pozn. Pro zoo sdružené v UCSZOO je nepřijatelné přenechávat zvířata osobám nebo institucím, které neskýtají záruky řádné odborné péče, a které nemají technické podmínky nebo jiné předpoklady k chovu, a to zejména velké šelmy od velikosti pumy. <http://www.zoo.cz/eticky-kodex>

Příloha 2: fotografie ze semináře

Název: **Mazlením k týrání?**

Sborník ze semináře pořádaného vědeckým orgánem CITES ve dnech 6. a 7.6. 2018 v Bohuslavicích u Telče

Editor: Ing. Silvie Ucová

Kontakt: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Oddělení mezinárodní spolupráce
Kaplanova 1931/1
148 00 Praha 11 – Chodov

Fotografie: Jana Hrdá (fotky ze semináře), fotka a obrázek na přední a zadní obálce z Pinterest.com

Vydala AOPK ČR v roce 2018 pouze v elektronické formě.
volně ke stažení na www.nature.cz.